

DN Debatt 08-12-24

Varannan svensk okunnig om jobbskatteavdraget

Häpnadsväckande resultat i ny Sifomätning om skattesystemet: Tre av fyra medborgare vet inte var gränsen går för statlig inkomstskatt och nästan ingen hävdar att jobbskatteavdraget får dem att arbeta mera. Varannan svensk är omedveten om jobbskatteavdraget, alliansregeringens paradreform. Av dem som känner till avdraget hävdar 95 procent att det inte har påverkat hur mycket de arbetar. Samtidigt vet 77 procent inte var gränsen går för statlig inkomstskatt, och 64 procent tror att de betalar sådan skatt fastän bara 20 procent gör det. Och bara var tjugofemte skattebetalare säger sig ha utnyttjat möjligheten till skattereduktion för hushållsnära tjänster. Detta avslöjas i en ny opinionsundersökning som Sifo gjort på uppdrag av Globaliseringsrådet. Resultaten visar att det finns skäl att återigen ta ett helhetsgrepp för att förenkla det svenska skattesystemet, skriver professor Pontus Braunerhjelm, huvudsekreterare vid Globaliseringsrådet, och fil dr Camilo von Greiff vid rådets kansli.

Den viktigaste förutsättningen för att skatterna ska upplevas som rättvisa och legitima är att skattebetalarna förstår skattesystemet. "Århundradets skattereform" 1991 rensade upp i den ogenomträngliga härva av specialregler och undantag som då kännetecknade det svenska skattesystemet. Utvecklingen under 1970- och 80-talen hade lett till ett skattesystem med betydande marginaleffekter och snedvridna drivkrafter för arbete och företagande. Skatteplanering hade utvecklats till en lönande och snabbt växande tjänstebransch. Gunnar Myrdal uttryckte det som att svenskarna hade utvecklats till "ett folk av fifflare".

Syftet med "århundradets skattereform" var att råda bot på dessa skevheter. Ledorden för reformen var likformighet (att skattebaser beskattas på samma sätt i möjligaste mån), transparens (att skatterna är synliga och begripliga) samt legitimitet (att skatternas nivå och struktur accepteras hos medborgarna). Reformen blev i dessa avseenden mycket lyckad och ledde till ett förhållandevis begripligt skattesystem med breda skattebaser.

Under de 17 år som gått sedan reformen har emellertid de generella reglerna för skatterna alltmer satts ur spel. Hundratals reformer på skatteområdet innebär att betydande avsteg från 1991 års grundprinciper har skett. Skattesystemet har återigen börjat likna ett lapptäcke som är svåröverskådligt för medborgaren. Bilden bekräftas av en färsk opinionsundersökning som Sifo gjort på uppdrag av Globaliseringsrådet.

Baserat på cirka 1000 slumpvist utvalda förvärvsarbetsande individer och egna företagare framgår bland annat följande uppseendeväckande resultat:

77 procent av de tillfrågade vet inte var gränsen går för statlig inkomstskatt.

64 procent av de tillfrågade tror att de betalar statlig inkomstskatt på arbetsinkomster medan det i verkligheten är omkring 20 procent.

56 procent av de personer som uppger en lägre månadsinkomst än gränsen för att betala statlig inkomstskatt (cirka 28 000 kr i månadslön) tror att de betalar denna skatt.

20 procent av dem som betalar statlig inkomstskatt tror eller håller det för sannolikt att de endast betalar kommunalskatt.

Okunnigheten är således betydande, även om det kan finnas svårigheter för skattebetalaren att skilja mellan olika typer av skatter.

Beträffande skatternas nivå och effekter på arbetsutbud, anställningsbarhet och viljan att köpa olika tjänster vitt framkommer bland annat följande:

Endast 2 procent anser att skatten är för låg och drygt 60 procent uppger att nivån är rimlig. 34 procent anser att skatten är för hög, främst de med lägst (mindre än 20 000 kronor/månad) respektive högst (mer än 36 000/månad) inkomst samt egenföretagare (56 procent).

61 procent instämmer helt eller till stora delar i att en lägre skattenivå skulle leda till att fler tjänster köptes vitt, 75 procent av dem med högre inkomster och 72 procent av egenföretagarna.

63 procent tror att lägre skatter skulle öka företagens benägenhet att anställa fler, motsvarande siffra för egenföretagarna är 75 procent.

Endast 52 procent känner till att regeringen infört ett jobbskatteavdrag och av dessa är det 95 procent som hävdar att det inte påverkat hur mycket de arbetar.

Andelen som inte känner till jobbskatteavdraget är slående högt i alla identifierade grupper: kvinnor och män; gamla och unga, arbetare, tjänstemän och egenföretagare, privat- och offentliganställda, låg- och höginkomsttagare etc, även om andelarna skiljer sig åt mellan olika grupper.

Andelen som instämmer helt med att en generellt lägre skatt leder till ett större arbetsutbud (28 procent) motsvarar ungefär den andel som är lika övertygade om att det inte har någon effekt (26 procent). Återigen är skillnaderna betydande mellan framför allt anställda och egenföretagare. Bland de senare är det 42 procent som tror att sänkta skatter leder till ett ökat arbetsutbud medan 19 procent hävdar en motsatt uppfattning.

Beträffande den skattereduktion som införts för att kunna utnyttja hushållsnära tjänster är det endast 4 procent som angivit att de utnyttjat den möjligheten. I vilken mån det speglar en svag kännedom om möjligheterna, det relativt krångliga system som gällde när reformen infördes eller en låg efterfrågan är oklart, men det svaga intresset manar i vilket fall som helst till eftertanke kring reformens effektivitet.

Samtidigt uppger en förhållandevis stor andel att de kommer att utnyttja ett Rot-avdrag, totalt 58 procent varav hela 67 procent av respondenterna återfinns i gruppen tjänstemän. Den stora andel som säger sig komma att utnyttja Rot-avdraget, som ju funnits tidigare, tyder på att den svaga efterfrågan på hushållsnära tjänster kan ha med ovana att göra och att det tar en viss tid att gå över från svarta tjänster till vita.

Sammanfattningsvis visar resultaten från opinionsundersökningen på stora brister i skattebetalares kunskap om skattesystemet. Denna slutsats stöds av resultaten i andra studier. I en rapport från Skatteverket från 2007 uppges att endast 16 procent upplever skattesystemet som enkelt. Bristande kunskaper om och tilltro till skattesystemet kan följaktligen få

allvarliga konsekvenser för skattesystemets legitimitet, hur väl det fungerar och hur effektiva skattereformer blir.

Nästa år införs det tredje steget i jobbskatteavdraget, gränsen för att betala statlig inkomstskatt höjs och arbetsgivaravgifterna sänks. Att döma av denna opinionsundersökning kommer inte de som har ett arbete att öka sitt arbetsutbud, utan eventuella utbudsökningar kan i stället förväntas bestå i att fler kommer in på arbetsmarknaden. Intressant är dock att potentiella arbetsgivare - företagen - anser att lägre inkomstskatter sannolikt skulle leda till en högre sysselsättning.

Det konjunkturläge som vi befinner oss i kommer naturligtvis att generellt försvåra en ökad sysselsättning. Därför kommer det också bli mycket svårt att härleda eventuella effekter av det tredje steget i jobbskatteavdraget. Likaså har det varit i princip omöjligt att särskilja hur den ökade sysselsättningen under 2007 berodde på positiva konjunkturreffekter respektive jobbskatteavdraget.

Ytterligare finanspolitiska stimulanser kommer sannolikt att sättas in som svar på den finansekonomiska krisen och den djupa lågkonjunkturen. Genomslagskraften för dessa påverkas av begripligheten i skattesystemet. Ju mer komplicerat och svåröverskådligt skattesystem, desto större risk att finanspolitiska stimulanser inte får förväntad effekt. Det är naturligtvis absurt att förvänta sig att den genomsnittlige skattebetalaren ska känna till de hundratals reformer på skatteområdet som införts sedan 1991 års skattereform.

Det finns all anledning att återigen ta ett helhetsgrepp på det svenska skattesystemet där honnörsorden från 1991 års skattereform bör vara vägledande - likformighet, transparens och legitimitet.

Pontus Braunerhjelm
Camilo von Greiff